

Yazışma Adresi
Correspondence Address

Betül AKKOÇ
Bartın Kadın Doğum ve
Çocuk Hastanesi,
Bartın,, Türkiye

betulakkoc89@hotmail.com

Bu makalede yapılacak atıf
Cite this article as

Akkoç B, Kuzlu Ayyıldız T.
Yeni Bir Çocuk Hakları İhlali Şekli:
"Paylaşan Ebeveynlik" ve
Pediatri Hemşirelerinin Rolü

Akd Hemşirelik D 2022;1(2): 77-82

Betül AKKOÇ
Bartın Kadın Doğum ve
Çocuk Hastanesi,
Bartın, Türkiye

Tülay KUZLU AYYILDIZ
Zonguldak Bülent Ecevit Üniv.,
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD,
Zonguldak, Türkiye

Geliş tarihi / Received : Eylül 13, 2022
Kabul tarihi / Accepted : Aralık 08, 2022

Yeni Bir Çocuk Hakları İhlali Şekli: "Paylaşan Ebeveynlik" ve Pediatri Hemşirelerinin Rolü

A New Form of Violation of Children's Rights: "Sharenting" and the Role of the Pediatric Nurses

ÖZET

Ebeveynler arasında sosyal medya kullanımı son yıllarda hızlı bir şekilde artmaktadır. Bu duruma paralel olarak ebeveynler tarafından bilgi ve içerik paylaşımı, sosyal medyada her geçen gün artarak devam etmektedir. Çocukları daha dünyaya gelmeden ebeveynler, çocukları ile ilgili sosyal medya paylaşımlarına başlamaktadır. Çocuklara ait görsel içeriklerin kapsamlı ve detaylı olarak paylaşılması mahremiyet sınırlarının kolayca aşıldığını göstermektedir. Ebeveynler için çocukları en değerli varlıklarıdır. Ancak paylaşımında buldukları çocuklarının mahremiyetinin herkes tarafından görünür hale gelmesi akıllara yeni bir çocuk hakları ihlali konusunu gündeme getirmektedir. Paylaşan ebeveynlik (sharenting), İngilizce'de share (paylaşmak) ve parenting (ebeveynlik) kelimelerinin türemesi ile ebeveynlerin yaş, cinsiyet, sağlık yada hastalık durumu gözetmeksizin çocuklarına dair görsel bilgileri sosyal medyada sürekli paylaşarak çocuk hakları ihlaline neden olan ebeveyn anlayışını ifade etmektedir. Bu derleme makalede çocuğun her anını paylaşan ebeveynlerin farkında olarak ya da olmayarak Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (1989) yer alan mahremiyet hakkını ihlal etmelerinin önemi ve bu durumda pediatri hemşirelerinin rolleri vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler

Çocuk hakları ihlali, mahremiyet hakkı, paylaşan ebeveynlik, pediatri hemşiresi

ABSTRACT

In recent years, the use of social media among parents has increased rapidly. Parallel to this situation, information and content sharing by parents continues to increase day by day in social media. Social media sharing of parents begins before the birth of children. Sharing the visual content of children in detail and in detail shows that the limits of privacy are easily exceeded. Children are very important to their parents. The fact that children's privacy is visible to everyone brings up a new problem of violation of children known as "sharenting". Derived from the English words "share" and "parenting" "sharenting" refers to the type of child abuse on the part of parents who constantly share pictures of their children and similar sensitive private information on social media, regardless of their children's age, gender, health or medical condition. This review article focuses on the importance of parents' violation of their children's right to privacy consciously or unconsciously, as stated in the United Nations Convention on the Rights of the Child (1989), sharing every

moment of these children, and on the role of pediatric nurses in this particular context.

Keywords

Violation of children's rights, right of privacy, sharenting, pediatric nurse

Alanla ilgili bilenenler

Sosyal medya kullanımı teknolojinin gelişmesiyle her geçen gün daha da yaygınlaşmaktadır. Sosyal medyada çocuğu ile ilgili paylaşımlar yapan ebeveynlerin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) doğrultusunda mahremiyet hakkının ihlali nedeniyle yeni bir çocuk hakları ihlaline yol açtığı bilinmektedir.

Makalenin alana katkısı

Bu derleme makalede sosyal medya kullanımı hakkında, çocuklarının sosyal medya kullanımını takip etmeleri ve çocuklarının kendilerinin sağlıklı sosyal medya kullanıcıları olmaları konusunda öneriler yer almakta ve pediatri hemşirelerinin rolleri üzerine durulmaktadır.

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sosyal medya kullanımı giderek artmaktadır. Yenidoğan bir bebek kimliğini kavrayamadan, ilk adımını atmadan; sosyal medyada dijital ayak izlerine sahip olmaktadır. Hiç şüphesiz ebeveynlerin sahip oldukları en değerli varlıkları çocuklarıdır. Ancak paylaşımında buldukları çocuklarının mahremiyetinin herkes tarafından görünür hale gelmesi akillara yeni bir çocuk hakları ihlali konusunu gündeme getirmektedir. "İhlal" Türk Dil Kurumuna göre "bozma, zarar verme", "yasa ve düzene uymama" anlamına gelmektedir (1). Ebeveynlerin çocukları ile ilgili sosyal medyadaki paylaşımları; çocuk hakları ihlali kapsamında "çocuk hakları ile ilgili yasa ve düzene uymama" ve çocuk mahremiyeti açısından ise "çocuğun mahremiyetine zarar verme" davranışı olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda ebeveynler farkında olarak ya da olmayarak çocuğunun en temel hakkı olan mahremiyet hakkını yerine getirmemeleri nedeniyle çocuk hakları ihlaline neden olmaktadır (2,3).

Araştırmacılar, ebeveynlere sosyal medya kullanımı hakkında, çocuklarının sosyal medya kullanımını takip etmeleri, çocukların ve ebeveynlerin sağlıklı sosyal medya kullanıcıları olmaları konusunda öneriler sunmaktadır (4). Fakat ebeveynlerin çocukları ile ilgili bilgi ve görsel paylaşımının neden olduğu olası sonuçlar hakkında yeterli bilgi edineceği kaynak bulunmamaktadır. Ebeveynlerin çevrimiçi paylaşımları, çocuklarının psikososyal, bilişsel, bedensel ve cinsel kimlik gelişimlerini olumsuz etkilerken toplumun gelenek, görenek ve ahlaki kurallarına aykırı paylaşımlarda bulunmak, potansiyel zararların ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir (3). Potansiyel zararlar; kimlik hırsızlığı, pedofili,

çocuk pornografisi ve başkaları tarafından ele geçirilip zarar vermek için kullanım olarak sayılmaktadır.

Paylaşan Ebeveyn

Sosyal medyada yaşanan anların herkes tarafından bilinmesi gerektiğine dair kültür oluşmaktadır. Özellikle ebeveynlerde herkes tarafından takip edilme, beğenilme isteği ve bundan duydukları haz gün geçtikçe artmaktadır. Paylaşan ebeveynler yaptıkları paylaşımlarda özel yaşamlarına ait bilgileri mahrem olarak görmemekte hatta sosyalleşmenin bir parçası olduğunu düşünmektedir (2).

Günümüzde yaygın iletişim aracı olan bir sosyal paylaşım sitesinin ilk kullanımı anlık fotoğraf paylaşımı ve fotoğraf filtreleme iken güncellemelerle birlikte durum paylaşımının eklenmesi amacının dışında kullanımlara yol açmıştır (5). Aktif instagram kullanıcı sayısının artmasıyla popüleritesi yüksek olan instagram anneleri karşımıza çıkmaktadır. Instagram anneleri gebeliğinden, doğum sürecine, çocuğun kişisel bakımından beslenmesi gibi temel ihtiyaçlarının dijital platformda görünür kılan ve bu durumda kullandıkları ürünlerin tanıtımı ile gelir sağlayan çocuğun mahremiyetini göz ardı eden sosyal medya kullanıcıları olarak tanımlanmaktadır (6).

Bartholomew ve ark. (2012), ebeveynlerin sosyal medya kullanımını incelediği çalışmalarında, annelerin %98'inin ve babaların %89'unun çocuklarının fotoğraflarını sosyal medyada paylaştıklarını belirlemiştir (5). McDaniel ve ark. (2012), yaptıkları çalışmada, 8 aylık bebeği olan bir annenin günün 3.78 saatini sosyal medyada geçirdiği, bebek bakımına ayırdığı zamanın 8.7 saat olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmaya göre annelerin bebek bakımına ayırdığı zamanın yarısını sosyal medyada geçirdiği görülmüştür (7). Paylaşan ebeveyn olmalarının yanısıra, ebeveynlerin sosyal medyada fazla vakit harcamaları ilgi ve bakıma muhtaç çocuklarını ihmal etmeleri kaçınılmazdır (8). Ebeveynler paylaşım yaptıkları doyum ve onaylanma ihtiyacı nedeniyle çocuklarına verdikleri zararı öngörememekte ve sosyal medyanın tehlikesi ile yüz yüze kalmaktadır. Sosyal medya kullanımının annelik tutum ve davranışlarına etkisinin incelendiği bir çalışmada ise, annelerin sosyal medya kullanım süreleri arttıkça, olumlu annelik algısı puanlarının düştüğü tespit edilmiştir (8).

Akgün ve Köktener'in (2020), bir sosyal paylaşım sitesi anneleri ile yaptığı çalışmanın sonucunda, annelerin farklı firmaların reklamını yaparken çocuğun yakın görselinin yer aldığı fotoğrafları paylaştıkları görülmüştür. Anneler, kendi çocuklarını reklam amaçlı kullanmakta ve mahremiyetini göz ardı etmektedir (9). Parsa ve Akmeşe'nin (2019), aynı sosyal paylaşım sitesinde bir aylık süreçte, özellikle anne kimliği ile paylaşım yapan bireylerin, ortalama 25 fotoğraf ve içerik paylaştığı, bu fotoğraf ve içeriklerin % 85'inin çocukların

reklam iş birliklerine ait olduğu görülmüştür. Bu durum göstermektedir ki gün geçtikçe takipçi sayılarının artmasıyla toplum tarafından kabul görüldüklerine, beğeni ve onaylanan yorumlarla desteklenmesinin mahremiyet algısının değişmesine ve çocuk hakları ihlaline neden olmaktadır (10,11).

Paylaşılan Çocuk

Çocuk halk tabiri ile sabi, sübyan, yavru diye anılırken, sosyolojik olarak bebeklik, çocukluk ve ergenlik dönemi olarak sınıflandırılır. Yetişkinlik döneminde olmayan, yani 18 yaşını doldurmamış her birey hukuken çocuk kabul edilir ve yasalar ve aileleri tarafından korunulmak zorundadır (11,12).

Günümüzde aileler, sosyal medya kullanımı ile çocuklarına yeni bir dijital kimlik oluşturmaktadır (13). Çocuk için oluşan yeni dijital kimliğin üzerindeki ebeveynlerin denetimide yetersizdir (14). Sosyal medyada yapılan paylaşımlarda zaman zaman çocuğun konum ve durumu etiketlenmektedir. Çocuğun nerede bulunduğu hakkında bilgi vermek, kaçırılma ya da farklı istismarlara karşı savunmasız kalmasına sebep olabilmektedir (4,15,16).

Çocuğun kişisel verilerinin paylaşılması, özel alanına müdahale edilmesi erişkin yaşamında karşılaşacağı psikolojik hastalıklara neden olabilir (17,18). Çocukluk çağında hoş giden sevimli gelen fotoğraflar ileride alay etmek, kötü emeller için tehdit ve şantaj gibi farklı amaçlarla kullanılıp öz benlik saygısına zarar verebilir (19). Kimlik hırsızlığı, ebeveynleri tarafından sosyal medyada resim ve video gibi mahremleri kontrolsüzce paylaşılan çocukların karşılaşabileceği diğer bir riskli durumdur (19,20). Paylaşımlarda özellikle isim, soy isim, doğum yeri ve tarihi gibi kişisel kimlik bilgilerinin açıkça belirtilmesi, çocukların kimliklerine ait bilgi hırsızlığı ile karşılaşmasına neden olabilir (12,13).

Paylaşan Ebeveynliğin Yasal Boyutu

Çocuk hakları ve korunması, tarihte ilk olarak 1900'lerin başında, çocukların beden işçisi olarak ihlal ve istismar edilmesine karşı önlem alma ile başlamıştır. Daha sonra sanayi kapitalizmin başladığı 20. yüzyılda çocuklar ucuz işgücü olarak fabrikalarda, madenlerde çalıştırılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası, çocuk işçiliğine karşı ilk uluslararası konferans Cenevre'de düzenlenmiştir. Çocukların hakları ilk kez Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde (1924) koruma altına alınmıştır (21).

Çocukların özel hayatına müdahale niteliğinde olan çocuğun kişisel verilerinin paylaşılmasına dair kanunlarla çocuk haklarının korunması Anayasada güvence altına alınmıştır (21,22,23). Anayasada (41, 42,50,56, 58, 61 ve 62. Maddelerinde) çocuk ve çocuk hakları için özel düzenlemeler bulunmaktadır. Devletin istismar ve ihmale karşı çocuğu koruma yükümlülüğü Anayasanın

Sosyal ve Ekonomik Haklar başlığı altında, Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları başlıklı maddesinde düzenlenmiştir (24).

Çocukların kişisel verilerinin korunması hakkında olan Avrupa Birliği Genel Kişisel Verilerin Korunması Tüzüğü'nde özel bir düzenleme yer almasına rağmen 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda bu konuda özel bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla çocukların kişisel verilerinin korunması konusunda kanundaki genel düzenlemeler ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ilgili hükümleri göz önünde bulundurulmalıdır (24).

Çocuk hakları sözleşmesinin 19. maddesine göre; 18 yaşını doldurana kadar geçen dönemde sorumluluğu altında olduğu yasal vasisi, vasileri yada bakım verenlerinin yanında iken duygusal, psikolojik, fiziksel her türlü ihmal ve istismara maruz kalması çocuğun korunmasına dair yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almak taraf devletlerin görevidir diye belirtilmiştir. Ancak ülkemizde çocukların mağduriyetini engelleyecek yeterli yasalar bulunmamaktadır (20,24).

Paylaşan Ebeveynlik ile İlgili Pediatri Hemşirelerinin Rolü

Hemşirelik mesleği bir değerdir ve bu değer temel taşları olan mesleği icra ederken kullandığı roller vardır (25). Bu roller arasında; bakım verici, sağlığı koruyucu, eğitici, araştırmacı, hasta hakları savunucusu, iyileştirici, rehabilite edici, danışmanlık, yönetici ve koordine edici, iletişim ve işbirliği rolü sayılabilir. Çocuk hakları ihlalini önlemede mesleki rollerin etkinliği önemlidir (25,26).

Çocukların, kişisel bilgilerinin yayılımı üzerinde bebeklik ve erken çocukluk döneminde kontrolü yoktur (21,22). Bu nedenle primer bakım verici olan ebeveynler çocuğun mahremiyetini korumaktan sorumludur. Sosyal medyada paylaşılan durumlar ve paylaşma sıklığı da oldukça önemlidir. Ebeveynler bu konuda da duyarlı olmalıdır. İstismar, ihmal ve ihlal söz konusu olan her türlü ortamda çocukların sağlığını korumak önemlidir (13,16). Pediatri hemşireleri, ilerleyen yaşamında çocuğun sosyal, psikolojik olarak sağlıklı olması için çocuk haklarını korumak, mahremiyetinin savunucusu olmak, ailenin ve çocukların duygularını anlayarak terapötik iletişim kurmak, gelenek görenek ve kültürel özelliklerini göz önünde bulundurmamak, etkin iletişim becerilerini kullanmak, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecek durumlara karşı, çocuk ve ailesini çocuk hakları hakkında bilgilendirmek, ailenin ve çocuğun haklarını kavramasını sağlamak ona göre davranmasında katkıda bulunmak gibi eğitim ve danışmanlık sağlamak önemlidir (25,26,27).

Çocuğun hak ihlali engellenemez ise çocuğun ihlal ve istismar boyutu arttığını fark eden pediatri hemşiresi

yasalar doğrultusunda hareket etmelidir. Türkiye’de 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na göre hemşireler çocuk ihmal ve istismar şüphesini bildirmekle yükümlüdür. Çocuk istismarının soruşturulmasında şikayet aranmaz (24). Çocuk Koruma Kanununa göre, ihmal ve istismar şüphesi bulunan çocuk; sosyal çalışmacı, pedagoğ, adli tıp uzmanı, çocuk psikiyatristi, çocuk hekimi ve hemşiresininde içinde bulunduğu farklı meslek gruplarının görev yaptığı; çocuğun her türlü giyinme beslenme, barınma, sağlık ve güvenlik ihtiyacı karşılandığı Çocuk İzlem Merkezleri’ne bildirmelidir (24).

Paylaşan Ebeveynlik ile İlgili Alınması Gereken Önlemler

Ebeveynlerin, özgürlüğünü kısıtlamadan çocuğun korunma, mahremiyeti gibi en önemli unsurları göz önünde bulundurup sosyal medya kullanımına dikkat etmeleri gerekmektedir (17,20).

Çocuk için alınması gereken önlemler

- Çocuğun kişisel verilerini korumak adına filtreleme, hoşla gitmeyen kişisel gelişimi olumsuz etkileyen içeriklerden koruma ve kullanımı için güvenli ortam oluşturulmalıdır (13).
- Günümüz çocukları internet, iletişim vs teknolojilerde oldukça başarılı ve hızlı olup kuşak uyumsuzluğu nedeni ile ebeveynler bu hıza yetişemeyebilir. Çocuklarını koruyabilmeleri adına bu konuda bilgi eksikliği yaşıyorsa eğitim alabilir (28).
- Çocuklar için de sosyal medya kullanımının sağlıklı bir biçimde yürütülmesine dair eğitimler düzenlenmelidir (26).

Paylaşan ebeveynlerin alması gereken önlemler

- Çocuklarıyla ilgili yapacakları paylaşımları kimlerin göreceği düşünülmeli, ihmal ve istismara neden olacak durumlardan kaçınılmalıdır (28).
- Çocuklar hangi yaşta olursa olsun teşhir edecek çıplak banyo halleri, küvet, deniz resimleri paylaşılmamalıdır.
- Çocuğun bulunduğu konum hakkında bilgiler paylaşılmamalıdır.
- Çocuk hakkında paylaşımda bulunmadan önce çocuğa zarar verme boyutu düşünülmelidir (29).
- Çocuğun duygularının davranışa döküldüğü öfke nöbetleri, ağlama krizleri gibi video, resimler paylaşılmamalıdır. Bu gibi durumlar çocukların pedofili gibi tehlikeyle karşı karşıya kalmalarına neden olabilir (30).
- Kişisel bilgiler; adres, ad soyad asla paylaşılmamalıdır (30).
- Başkalarının çocuklarının resimleri izinsiz paylaşılmamalıdır.

SONUÇ

Çocuklar yeterli olgunluğa ulaşana kadar haklarının korunması ve güvenliğinin sağlanmasından sorumlu olan ebeveynlerdir. Yaptıkları paylaşımlar konusunda daha özenli ve dikkatli olmaları gerekmektedir. Çocuk için zararlı olan, şuan ve gelecekte zor durumda bırakacak paylaşımlardan kaçınılmalıdır. Bu kapsamda pediatri hemşireleri tarafından; aileler ve çocuklar sağlıklı sosyal medya kullanımı hakkında eğitilmeli, istenmeyen sonuçlar hakkında bilgilendirilmeli ve farkındalık kazandırılmalıdır.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: BA., TKA.; Tasarım: BA., TKA.; Denetleme /Danışmanlık: TKA.; Analiz / Yorum: BA., TKA.; Makalenin Yazımı: BA.; Eleştirel İnceleme: BA., TKA.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

1. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2022). Erişim adresi: <https://sozluk.tdk.gov.tr>
2. Dağlı T, İnanıcı MA. İhmal ve istismara uğrayan çocuğa bütüncül yaklaşım. Hastane temelli çocuk koruma merkezleri için başvuru kitabı. UNICEF Türkiye Ülke Ofisi. pp 32-148. 2011.
3. Jacobs R, Boyd L, Brennan K, Sinha CK, Giuliani S, et al. The importance of social media for patients and families affected by congenital anomalies: A Facebook cross-sectional analysis and user survey. *Journal Pediatric Surgery*. 2016;51(11):1766-71.
4. Hill D, Ameenuddin N, Chassiakos YLR, Cross C, Radesky J, Hutchinson, et al. Media use in school-aged children and adolescents. *Pediatrics*. 2016;138(5):1-6.
5. Bartholomew MK, Schoppe-Sullivan, SJ, Glassman M, Kamp Dush, CM, Sullivan, JM. et al. New parents' facebook use at the transition to parenthood. *Fam Relat*. 2012;61(3):455-469.
6. Avcı İ, Yıldız E. Fenomenlerin güvenilirlik, çekicilik ve uzmanlık özelliklerinin marka tutumu, satın alma niyeti ve elektronik kulaktan kulağa pazarlama üzerindeki etkileri: Instagram örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2019;2(38):85-107.
7. McDaniel BT, Coyne SM, Holmes EK. New mothers and media use: Associations between blogging, social networking, and maternal well-being. *Matern Child Health Journal*. 2012; 16(7):1509-17.
8. İşözen H, Özkan ZH. Sosyal medya kullanımının annelik tutum ve davranışlarına etkisinin incelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*. 2021;7(1):33-56.
9. Köktener A, Akgün N. Mahremiyet algısının dönüşümü: Instagram anneleri üzerinden bir analiz. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 2020;7(9),235-247.
10. Parsa AF, Akmeşe Z. Sosyal medya ve çocuk istismarı: Instagram anneleri örneği. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*. 2019;5(5):163-191.
11. Dursun C. Ebeveynlerin çocuklarını sosyal medyada teşhiri: Çocuk hakları bağlamında bir değerlendirme. *Çocuk ve Medeniyet*. 2019;4(8):195-208.
12. Duygulu S. Evaluation of child picture sharing in social media by parents with respect to privacy violation and child abuse. *TRT Akademi*. 2019;4(4):427- 487.
13. Keith BE, Steinberg S. Parental sharing on the internet child privacy in the age of social media and the pediatrician's role. *JAMA Pediatrics*. 2017;171(5):413-414.
14. Richards D, Caldwell PHY, Go H. Impact of social media on the health of children and young people. *Journal of Paediatrics and Child Health*. Blackwell Publishing; 2015;51(12):1152-1157.
15. Demirtürk Selçuk E, Karadeniz H. Çocuk istismarına yol açan ailesel nedenler ve çocuğun korunmasına yönelik önlemler. *Sağlık ve Toplum Dergisi*. 2020;30(1):30-35.
16. Ayhan H, Öztürk E. Dijital dünyada ebeveyn olmanın görünürde normal bir yansıması olarak paylaşılan ebeveynlik (Sharenting): Geleneksel bir derleme. *Türkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med*. 2021;18(2):165-77.
17. Aktaş G. Günümüz toplumlarında anneliğin değişen biçimlerini sosyal medya kullanıcıları üzerinden değerlendirmek. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 2019;36(2):253-271.
18. Güngör A. Sosyal medyada çocuk hakları ihlali ve çocuk istismarı: Instagram anneleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. 2021;(54):1-24.
19. Serin H. Sosyal medyada çocuk hakları ihlalleri: Ebeveynler ve öğretmenler farkında mı? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2019, Nisan 20 (Özel Sayı);1005-1031.
20. Serozan R. Çocuk Hukuku. Vedat Kitapçılık. 2. Baskı, İstanbul. 2017.
21. Gör A, Erdoğan C. Çocukların kişisel verilerinin korunması (sosyal medya örneği). *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2019;21(2):2445-2467.

22. Burcu H, Memiş Ö. Televizyon reklamlarında çocuk mahremiyetinin ihlali. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi. 2019;7(1):456-482.
23. Çocuk Koruma Kanunu 2005; <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>, erişim tarihi:10.07.2017.
24. Söngüt S, Özakar Akça S. Çocuk istismarı ve pediatri hemşiresinin rolü. Zeynep Kamil Tıp Bülteni. 2019;50(4):241-250.
25. Demirbag S, Ergin D, Karaarslan D, ve ark. Determination of the level of practice of roles and functions of nurses working at pediatric services. Journal of Education and Research in Nursing. 2021 Jun 17;18(2):221-6.
26. Coyne SM, Radesky J, Collier KM, Gentile DA, Linder JR, Nathanson AI, et al. Parenting and digital media. Pediatrics. 2017;140(-Supplement_2):112-116.
27. Steinberg SB. Sharenting: Children's privacy in the age of social media. Emory Law Journal. 2017;66(4): 839.
28. Kırık MA. Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: Nitel bir araştırma. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. 2014;3:2146-9199.
29. Barnes J, Aistrop D, Allen E, Barlow J, Elbourne D, Macdonald G, et al. First steps: Study protocol for a randomized controlled trial of the effectiveness of the group family nurse partnership (gFNP) program compared to routine care in improving outcomes for high-risk mothers and their children and preventing abuse. Trials. 2013;14(1):1.
30. Eri D. Yeni medya ve çocuk: Instagram özelinde "Sharenting" ("Paylaşanabalık") örneği. Hakemli Akademik E-Dergi. 2018;2587-1285: 4-5.